

Олександр Ткачук, доц. (Тернопіль)

ББК 83.3 (4УКР)

УДК 82-31 12.1

Детермінізм свободи в модерністському наративі новел Михайла Яцківа

У статті досліджується наративізація детермінізму свободи в художньому світі новел М.Яцківа. Висвітлена негативна інтерпретація свободи в екзистенційному світі героїв та символічне вираження різних типів детермінізму в модерністському дискурсі митця.

Ключові слова: свобода, детермінізм, абсурд, наратив, екзистенція.

Oleksandr Tkachuk Determinism of freedom in modernistic narrative of short stories by Mykhailo Yatskiv

Narrativization of determinism of freedom in the artistic world of short stories by M. Yatskiv is investigated in the article. There is elucidated negative interpretation of freedom in the existential world of heroes and symbolic expression of different types of determinism in modernistic discourse of the artist.

Keywords: freedom, determinism, absurdity, narrative, existence.

У романтичній парадигмі свобода сприймається як ідеал, що є гарантом гармонії людини. Він може бути досягнутим тільки у випадку примирення між суперечливими аспектами людської онтології, які знаходять різну аргументацію в негативній та позитивній площинах інтерпретації. Так, у негативному контексті феноменологічних суджень ідеться про гармонію між світом свободи і світом необхідності, або, міркуючи, за І.Кантом, між людськими вчинками і природою, що вимірюються законами причинності [Асмус 2004: 165]. Якщо дивитися на означену проблему метафізично, то стає зрозуміло, що протиріччя розгортаються у формі боротьби між сутністю і буттям [Левицький 1984: 124]. Сутність завжди є суб'єктивною, а буття – об'єктивним. Будь-яка об'єктивізація сутності перетворює її на буття. Стихією сутності є свобода як творча потужність потенції, стихія ж буття – завжди опредмечена, об'єктивована, детермінована [Левицький 1984: 125]. Складається парадоксальна ситуація, згідно з якою

буття як необхідність не потребує сутності і розвивається незалежно від суб'єкта, тоді, як сутність, носій свободи, не може існувати самодостатньо, в закритому стані, а прагне розкрити себе у бутті. Проте буття, оскільки є детермінованим і позбавленим свободи, суперечить інтенціям сутності [Левицький 1984: 122]. Цим і визначається специфіка негативної свободи, яка ніяк не може реалізуватись у кінцевому сенсі через опір детермінованого буття.

Філософ С.Левицький, осмислюючи поняття про свободу в екзистенційному світі, відзначав негативний аспект її рецепції, якщо на перший план виступає не її суть, але перешкоди, які покладені в основу буття. Загалом учений виділяв чотири типи детермінізму, які заважають свободі утвердитись: матеріалістичний, психологічний, теологічний та логічний [Левицький 1984: 18-49]. Характерно, що кожен із них знаходить своє символічне вираження в модерністському тексті М.Яцківа. Це свідчить про те, що синтетизм мислення автора ґрунтувався на негативному сприйманні дійсності.

Як стверджував С.Левицький, найбільш грубою формою детермінізму є матеріалістична [Левицький 1984: 18]. Взагалі осмислення детермінізму почалося з думки про те, що в основі всього є матерія, чи то природа. Матеріалізм таким чином мають на увазі тоді, коли вважають, що в основі людини є не дух, а природа. У творах українського письменника-модерніста таке явище називається «філософією шлунку». Вперше цей термін у контексті аргументації світу необхідності, що руйнує свободолобні прагнення людини, зустрічається в новелі Яцківа «Літного полудня лежав я в тіні...» зі збірки «Казка про перстень». Твір побудований на спостереженнях наратора за природою, зокрема за бузьком, який «ловив метко довгим дзьобом ящірку» [Яцків 1907: 13]. Оскільки за жанром новела більше нагадує нарис, то аналіз художника отримує завершальний підсумок, який стосується загального принципу, що керує буттям у природі – боротьба за владу. Підкреслемо, що змагання «голодного шлунку» автор безкомпромісно називає «чортовими».

Проте поведінка героя не тільки «низької природи» висвітлюється в такий спосіб, але й людини, особливо підростаючого покоління, яке владне залишити навчання в гімназії, аби тільки прогородувати себе. Це, зокрема, стає причиною вчинків

Чижики з твору «Ой не ходи, Грицю...», який вирішив стати актором, оскільки вважав, що навчання є не цікавим, а артистизм є більш бажаним серед людей та добре оплачуваним [Яцків 1989: 166-169]. Тому він вірив у те, що йому вдасться стати відносно багатим та набути престижу. Наратор, використовуючи позасюжетні відступи, дає інтерпретацію основних причин поведінки у середовищі молодих людей, які продиктовані трагедією пошуків смислу буття: «все це, звичайно, сучасна хвороба – молодеча істерія» [Яцків 1989: 169]. Як бачимо, автор пов'язує психологію героя з чинниками матеріалістичного детермінізму, що, зрештою, стає підґрунтям психологічної мотивації вчинків персонажів у світі необхідності. Таку форму детермінізму С.Левицький називає психологічною [97, с.24]. Вона має принципове значення, оскільки в той час, коли були написані твори М.Яцківа, великі досягнення здобула психологія у конкретному виразі психоаналізу. Відомий учений З.Фройд, який першим запропонував її основні засади, стверджував, що людиною керують потяги до насолоди і до смерті (Ерос і Танатос) [Левчук 2002: 158-184]. Обидві ці площини виконують визначальну функцію в контексті аналізу людського буття та шляхів до спасіння в рецепції М.Яцківа. На думку психоаналітиків, первинно людиною у контексті буття без смислу керують потяги до насолоди і влади, що і визначають внутрішню мотивацію вчинків [Левчук 2002: 161-166]. Проте в умовах абсурдної екзистенції реакцією суб'єкта на відсутність смислу служить естетика смерті, що було характерним для поезики модернізму [Харт 2005: 42].

Отже, з психологічної точки зору людську поведінку визначає прагнення до насолоди (Ерос): «Все живе прагне не тільки бути, але й насолоджуватися життям» [Левчук 2002: 163]. Хоча наслідки такого задоволення пізніше кличуть до обов'язку через морально-етичне питання «що робити?», спочатку над ним ніхто не замислюється, оскільки перебуває у полоні несвідомої чуттєвості. Презентує такі міркування новела «Що робити?» з першої збірки М.Яцківа, яка побудована на монологі-сповіді молодої жінки перед парубком з багатой сім'ї, який після хвиливого спалаху кохання покинув її, залишивши з малою дитиною. Вже в цій новелі причиною особистого горя є сама людина. Згідно з А.Шопенгауером, саме любов як форма вираження людських

почуттів часто стає основним чинником екзистенційної драми [Шопенгауэр 2007: 89]. Проте на прикладі цього твору видно, що між жінкою та молодим чоловіком не було справжньої любові, але тільки ослвлена Ф.Ніцше боротьба за владу. Засобами екзистенційної любові персонажі прагнули свого партнера, що, зрозуміло, найкраще вдалося Германові, оскільки він – чоловік, та й становище його в суспільстві – вище, у зв'язку із заможністю його родини.

Оскільки людина роздвоюється між насолодою та обов'язком, то дуже часто гріх, допущений раніше, примушує миритися з його наслідками пізніше, що й трапилося з молодою жінкою, яка все ж таки, ставши матір'ю, обрала для себе обов'язок бути нею, незважаючи ні на що. Тут і приниження від батьків, від односельчан, від тих, до кого влаштовувалась на роботу, аби прогодувати себе і свою дитину. Ні від кого не можна було дочекатись допомоги: «Ти лишив мене без крейцера, на опіку Богу, а я на тих часах мусила втекти з дому, щоб бідній матері не зробити сорому. Я тинялась як собака по закутках, ночувала і мерзла по таких місцях, про які мені перед тим і не снилося!» [Яцків 1989: 49]. Відчай тоді такий наступив, що являвся героїні у вигляді страшної безодні, наповненої душами матерів: «не раз в заулках серед осінніх ночей виділось мені в соннім зморенню, що мене зіпхали люди на якусь кладку. От я іду тою кладкою і тисну до груді ціле життя й утіху – свою дитину, а юрба попихає мене все вперед та вперед. Аж нараз, над самою серединою глибини – кладка урвана. Я стою в мертвій розпуці на краю, а з пропасті заходять зойки матерів, мішаються з дитячим квилінням» [Яцків 1989: 50]. Саме завдяки тому, що жінка вибрала материнський обов'язок, вона з вірою поставилась до свого життя, що відбито в символіці її сну: «чорні хвилі захоплюють мене, а я якось надлюдською силою витягаю руки і несуч своє життя над поверхньою глибини і повзаю по своїх попередницях, що в'ються в останніх судорогах» [Яцків 1989: 50]. Образність цього епізоду нагадує апокрифи, в яких описано пекло. Наратор через внутрішні хвилювання молодої жінки, яка, незважаючи на свій юний вік, змушена переносити важкий тягар своєї долі, дає зрозуміти, що вона не перша і не остання, хто карається від наслідків пристрасної

любові: «і тоді питаю себе: хто тут винен? Чи я винна в тому, що так до непам'яті любила?» [Яцків 1989: 51].

Іншим аспектом психологічного детермінізму є властиве людині прагнення до влади, яке первинно розгортається через потяг до самоутвердження. У творах М.Яцківа ознаки боротьби за владу, що керують людиною, простежуються у змалюванні рекрутів, які вимушені зносити важкі покарання, в родині між близькими людьми, на заробітках. Проблеми рекрутчини, репрезентовані у багатьох творах письменника, часто співвідносяться з ословленням схожої тематики у наративах В.Стефаніка та Ю.Федьковича. У новелі «Осілля неділя в касарні» М.Яцківа гвалтування над солдатами відбувається під супровід принизливих слів щодо загальнолюдських цінностей. Так, капрал, погрожуючи рядовому Савчуку, оскільки хотів відібрати останні харчі, «приступив до нього лицем в лице, впер в нього блудні п'яні очі і шепотів хрипким пристрасним свистом» [Яцків 1900: 4]. Рухи та зовнішність командира нагадують бісовщину, що топчеться брудними чоботами по засадах духовності людини. У ставленні до рекрутів він виражається словами, «в яких Бога, віру, матір і всі святощі хлопські допчесь на дно болота» [Яцків 1900: 5].

Знущання над Антоноком і Савчуком пробуджували у них злість і слабкість. Капрал, фрайтер, інші солдати дивились на підневільні дії обох рядових із неприхованим задоволенням. Проте демонічність пекельного світу в армії розгорталась не тільки з боку вищого військового складу, але й від рядових, які, усвідомлюючи, що й вони згодом можуть стати об'єктом гвалтувань, сміялись прислужливо зі своїх побратимів: «Одні дивились понуро, другі байдужно, інші реготалися вимушено» [Яцків 1900: 7].

Солдати з відчаю годні були заподіяти собі абищо, щоб тільки позбутися пекельної дійсності, що їм чиниться у війську. Крім знущань, вони змушені терпіти здириства, бо все, що їм передають батьки і матері, віддають командирам, аби ті припинили зухвало ставитись до них. Письменник малює світ абсурду, в якому, за твердженням екзистенціалістів, серйозно та з почуттям нема сенсу щось сприймати: «Якби став над усім розгадувати, то зійшов би з розуму, або смерть собі зробив» [Яцків 1900: 8]. Загалом єдиним порятунком, на думку самих рекрутів, як і капрала, залишалось самогубство. Заподіяння собі смерті чи загибель після

знущань розглядалися як шлях ескапізму для Буртника, який уже не зміг піднятися після принижень, тому помер мученицькою смертю. На цю і на загибель Савчука у солдатів була одна реакція: «от добре, що його Бог забрав – не буде вже так мучитись» [Яцків 1900: 8]. Рекрути дивувались такій нелюдській деструктивній жорстокості своїх начальників, які до жовнірів ставляться гірше, ніж до тварин: «Як хлопа мають цілком за худобу, то чому в його присягу так вірять?» [Яцків 1900: 9].

Смертельна загроза, яку переживали рекрути під час служби у війську, стала предметом змалювання у творах В.Стефаника. Зокрема, у новелі «Виводили з села» письменник зображає проводи молодого легеня в армію, що за образом та спектром барв, вибраних для змалювання, нагадують похорон. Схожим чином проводжали на смерть до війська молодих парубків у новелі М.Яцківа «Душі кланяються»: «не на весілля і не на луг косити збирається парубоцтво» [Яцків 1989: 97]. Як і у творах В.Стефаника, хлопців випроводжають у військо як на похорон: за ними плачуть матері, а вони «співають про журбу, що їх зв'ялила, з білих ніг збила та край серденька, як гадюка, в'ється» [Яцків 1989: 98]. Вже коли сіли вони у вагон, що відвезе за призначенням, то пісня з розпачу замінюється стоголовою марою, що «висмоктує радість і надію, розстроює душі і наводить дивний неспокій» [Яцків 1989: 99]. І не допомагає тут навіть те «Віват», що гримить з уст усіх, коли поїзд рушає, бо саме тоді в кожному з них чути «пекло: прокльони, жаль, страх, рев тварини, що йде на заріз» [Яцків 1989: 99]. Саме на фоні такого багатоголосся, що дразнить відчайдушний спокій божевільного чоловіка, який уже й не знає, що діється, снуються думи в голові Василя Скоруха, який, залишившись у житті один, як палець, тільки й сподівається на приязне слово від коханої Марти, яка, може, «зачекає на нього» [Яцків 1989: 100]. Проте, коли він повернеться, то й Марта уже посивіє, тому «охопила його розпука неволі і нудьги, розсілася йому на плечах, душила і спихала в прірву» [Яцків 1989: 100]. Так і покінчив він життя самогубством, зсунувшись під колеса потяга. Хоча Марта і написала йому листа, в якому зізналася, що і її, як і його відвідала кара, проте Василя уже не було на цьому світі.

Тема безжалісних знущань у війську продовжується в новелі «В казармі». Цього разу об'єктом глузу став Сень Макітра,

сирота, який свого часу не послухався капрала через недугу. В армії ж має бути виконаним будь-який наказ: чи то «хлопе, хапай рушницю і стріляйся», чи то «лізь на вікно і скачи з другого поверху», чи «бери сірники і підпали хату» [Яцків 1989: 113]. Не дивують у цьому пекельному світі ті назвиська, якими звертається капрал до своїх підопічних. Так і Юхту, який виконував всі забаганки начальства, і Сеня Макітру називав гадинами: «Я пізнаю по твоїх очах, що ти така гадина, якої і світ не видів» [Яцків 1989: 112]. Аби найбільше допекти Сеньові, капрал наказав принизити його «одіялом», що означало, «кинути вночі одіяло і задушити або вимучити чоловіка так, аби він вмер у госпіталі» [Яцків 1989: 113]. Страшна картина підлабузництва розкривається тоді, що навіть попереджені мудрішими вояками, солдати з відчаю, аби їх минуло покарання, йшли на гріх. Так і цього разу сталось, коли кілька рекрутів погодились задушити Макітру. Проте результат виявився гіршим для усіх, оскільки Сень підготувався попередньо, щоб зчинити опір: «зняв потихенько гвинтівку з гака, положив під одіялом багнет, взяв коробку з п'ятьма патронами і заклав їх в замок» [Яцків 1989: 115]. Після смертельного гармидеру загинули і ті, хто нападав, навіть капрал. Макітрі ж було байдуже, куди вже йти: «чи до шпиталю, чи до тюрми» [Яцків 1989: 116].

Загалом же в ранній творчості письменника розгортається наратив про негативний світ, основні засади пекельності, які примушували автора говорити, що демонічність буття знаходиться у внутрішньому світі самої людини. Репрезентативною в цьому сенсі є новела Яцківа «У наймах», головна героїня якої Олена, працюючи на Василюху, жінку, жорстоку за характером, марила про нові чобітки. В цьому бачимо традиційний сюжет для романтичних творів, у яких герой ставить перед собою мету, досягнення якої буде шляхом до гармонії внутрішніх протиріч, тому що тоді запанує рай у серці: «чобітки нові-новісінькі, дуже їй в душу вбилися, виринають із темного лісу, оповитого димом, і всміхаються, моргають до неї блискучими підківками» [Яцків 1989: 30]. Дівчина настільки жила натхненням сподіваної нагороди, що чобітки швидше нагадували романтичний скарб, тим паче, що вона сама його заробила: «Як любо носити те, що придбано своєю працею!» [Яцків 1989: 30].

При інтерпретації головної героїні наратор застосовує характерні прийоми змалювання її особистості. В аналізі образу Олени він використав поетику романтичного наративу, проте наявне й реалістичне моделювання: дівчина всіма думками дбає про себе та свій соціальний статус. Це виразилось у тому, що героїня вирішила навіть пожертвувати своїм здоров'ям заради нових чобіт. У цьому контексті для порівняння можна покликатись на роман «Хочу» В.Винниченка. Письменник, усвідомлюючи брак героїчного наративу в національній літературі того часу, замислюється над цією проблемою. Так, Андрій Халепа на початку твору вибирає небуття, оскільки з відчаю вирішує закінчити життя самогубством [Панченко 2002: 311]. Проте після того, як йому чудом вдається залишитися живим, він отримує шанс зосередитись на конкретній справі – прислужитись своєму народові і Батьківщині. Власне, з цієї причини його «можу», яке вело до смерті, перетворилось врешті на «хочу», що стало метою його буття, трансформувало його екзистенцію в життя, оскільки примирило його бажання з обов'язком. Так оцінюється поведінка Олени, мета якої, хоча й не забарвлена ідеєю громадянського обов'язку, проте переконує в тому, що дівчина здатна подолати будь-які перешкоди. В очікуванні омріяних чобіт, вона здатна витримати будь-які знущання газдині, від якої «доброго слова не почуєш, лише сварку, побої та прокльони» [Яцків 1989: 33]. Після того, як дівчина, на думку Василихи, не належним чином прибрала у хаті, вона стала об'єктом знущань, піддавалась стусанам з німою байдужістю. Хоча такі погрози бували по кілька разів на день, через що Олена виглядала худою та тремтіла усім тілом, проте заради чобіт вона здатна була на все: «воліла три дні не їсти, а вбратися. Як я голодна, то ніхто цього не бачить, але як не вбрана, то скажуть: «Он, дивіться, пішла якась ледащиця» [Яцків 1989: 31]. Останньою краплею в логіці її вчинків стала безпосередня причина, що привела героїню до смерті. Василиха послала дівчину по борошно в зимну ніч. Дорога пролягала через річку. Аби вберегти свої чобітки від пошкоджень, Олена вирішила перейти через крижану воду босоніж. Якщо у творі Винниченка герой рятується від смерті чудом, а пізніше отримує медичну допомогу від національно свідомих людей, аби він мав змогу прислужитися молодістю своєму народові, то в новелі Яцківа йдеться про

традиційну ситуацію у творах другої половини XIX ст. – бідність у наймах. Відтак у романі Винниченка розгортається героїчний наратив, головний персонаж якого долає перешкоди, аби з гідністю зустріти нові випробовування. Однак така наративна стратегія не властива художній творчості західноукраїнського письменника, в центрі уваги якого не громадянський обов'язок, а вболівання за своє, індивідуальне, що викликає тривогу за тіло. Знаменно, що такий відчай, який є безпосередньою ознакою наратора, яскравим чином простежується не тільки у характеристиці персонажів, але передусім у відборі подій для репрезентації.

Чітко окреслюється психологічна мотивація поведінки персонажів, яка керується боротьбою за владу, простежується на прикладі екзистенції у лікарні, де знаходяться хворі, які потребують фізичного і душевного догляду. В новелі «У милосердної богині з кам'яним серцем» наратор малює маленьку «санаторійну зону», в якій люди в пошуках смислу, заради чого вони тут перебувають уже роками, місяцями, днями, потрапляють у небезпеку, щоб ще важче занедужати, зробити якийсь злочин. По-іншому бути не могло, якщо навколо себе бачиш тільки смерть, плачі, болі та меланхолію, яка мучить зсередини.

На погляд екзистенціалістів, людина в пошуках себе у світі без смислу намагається врятуватись якимись інтригами, що, як правило, завершуються принизливим ставленням до інших, тобто ворожістю [Хюбнер 2006: 138]. Такими мотивами, зокрема, пояснюється поведінка Білозора, який приснився хворому Гресюку. Білозор перелазив з ліжка на ліжку, душив кожного, таким чином перетворивши пів-лікарні у величезну трупарню.

М.Яцків дуже тонко відчув таку специфіку поведінки людини у світі без смислу. Як стверджував М.Гайдеггер, людина воліє загубити себе в буденності [Хайдеггер 2006: 191]. В цьому випадку вона одягає на себе різні маски, підтримуючи себе претензійною без будь-якого змісту балаканиною. Проте від цього нікому не стає краще, але ще гірше, оскільки таким чином простежується нервова хвороба, яка не лікується. Якщо у попередньому творі пацієнти були під обстеженням, то дуже часто на волі вони перетворюють буття навколишніх на псарню, що відбувається в однойменній новелі письменника. Твір побудований у формі своєрідної сповіді молодого урядника, який завітав до

редактора, щоб розповісти про стосунки між співробітниками на службі та почути пораду. Оту балаканину, за якою, за свідченням Гайдеггера, приховується суб'єкт в екзистенції, аби завуалювати свій нікчемний стан, наратор відбив у персонажах під символічними іменами Талалай та Гулюкало. Це панички, які від своєї дурноти наповнюють життя суцільними сварками та безглуздими розмовами: «представте собі, редакторе, що ви по перемученій ночі приходите в бюрошу шлею до сухих цифр, ваша голова обважена думками, гризотою і клопотами, або ви захоплені якоюсь позасвітньою проблемою, ловите далекі основи людської трагедії, буденної суєти і для вас потрібно передовсім тишини, спокою, а тут вам рубачі зачнуть без впину калатати» [Яцків 1989: 229]. Про те, що така боротьба з нудотою нагадує психоневрологічний диспансер, стверджує редактор, називаючи героїв наративу молодого урядовця хворими людьми. В устах юнака звучить відчай, оскільки він не може більше зносити ті нервові непотрібні вчинки, що часто зустрічаються в інтелігентному середовищі: «не ймете віри, яка в тім буденнім болоті страшна трагедія» [Яцків 1989: 230]. Інтриги, які існують між людьми в екзистенції, що розгортається в складних економічних обставинах, не просто присутні серед інтелігенції, але є, на думку наратора, обов'язковою характеристикою її поведінки: «в сучаснім економічнім устрою витворився у нас інтелігентний пролетаріат і всякі незгармонізовані гурти приневолюються жити в однім ярмі праці, в яким вони взаємно топчуть собі по наглодах і насилують та безчестять душу» [Яцків 1989: 230]. Від цього та верства людей, яка має бути кращою частиною, перетворюється у трутня та заперечується загальною масою: «таке остояле життя витворює гниль, одиниця стає в ній мертвою складиною» [Яцків 1989: 232].

Герої М.Яцківа на відміну від протагоністів у реалістичному дискурсі в умовах детермінованого буття не мають смислу, який б спрямовував їх життя. Тому в наративі розгортається абсурдна екзистенція суб'єкта, для якого характерна негативна рецепція свободи. У змалюванні світу абсурду наратор вдається до естетики смерті, моделювання пекельності внутрішнього его людини. Естетика абсурду охоплює навіть класичні сюжетні мотиви та конфлікти, які розроблялися в

реалістичній прозі та по-новому прочитуються в модерніському дискурсі Яцківа.

Література: Асмус 2004: Асмус В. Немецкая эстетика XVIII века / В.Асмус. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 312 с.; Левицький 1958: Левицький С. Трагедия свободы / С.Левицкий. – Франкфурт: Посев, 1958. – 512 с.; Левчук 2002: Левчук Л. Т. Психологія: історія, теорія, мистецька практика: Навч. посібник / Лариса Тимофіївна Левчук. – К.: Либідь, 2002. – 255 с.; Панченко 2002: Панченко В. «Занадто рано я родився» (Роман В.Винниченка «Хочу» на тлі «Відродження нації») / В.Панченко // Дзеркало: Драма Лесі Українки «Орґія» та роман Володимира Винниченка «Хочу» / Упорядник Володимир Панченко. – К.: Факт, 2002. – С. 309 – 318.; Хайдеггер 2006: Хайдеггер М. Бытие и время / Мартин Хайдеггер; [пер. с нем. В. В. Бибихина]. – СПб.: Наука, 2006. – 451 с.; Харт 2006: Харт Ниббриг Кристиаан Л. Эстетика смерти / Харт Ниббриг Кристиаан Л.; [пер. с нем. А.Белобратова]. – СПб.: Изд-во Ивана Лимбаха, 2005. – 424 с.; Хюбнер 2006: Хюбнер Б. Смысл в бес-СМЫСЛЕННОЕ время: метафизические расчеты, просчеты и сведение счетов / Б.Хюбнер. – Мн.: Экономпресс, 2006. – 384 с.; Шопенгауэр 1900: Шопенгауэр А. Мир как воля и представление / Артур Шопенгауэр. – М. : Харвест, 2007. – 848 с.; Яцків 1900: Яцків М. В царстві сатани. Іронічні-сентиментальні картини / Михайло Яцків. – Львів: Укр.-руська видав. спілка, 1900. – 110 с.; Яцків 1907: Яцків М. Казка про перстень / Михайло Яцків. – Львів: Заг. друк. у Львові, 1907. – 126 с.; Яцків 1989: Яцків М. Муза на чорному коні / Михайло Яцків [Упоряд., автор передм. та приміт. М.Ільницький]. – К.: Дніпро, 1989. – 846 с.

Ткачук А.Н. Детермінізм свободи в модерністському нарративі новел Михайла Яцківа

В статті досліджується нарративізація детермінізму свободи в художественному світі Михайла Яцківа. Розкрито негативну інтерпретацію свободи в екзистенціальному світі героїв і символічне вираження різних типів детермінізму в модерністському дискурсі художника.

Ключевые слова: свобода, детермінізм, абсурд, нарратив, екзистенція.

Рецензенти: Грицик Л.В., д-р філол.наук, проф. (Київ)

Вашків Л.П., к.філол. наук, проф. (Тернопіль)

Ярослав Нагорний, асп. (Тернопіль)

ББК 83.3 (4 Укр)

УДК 82.09: 821.161.2 (Богацький)

Біографічні чинники формування світогляду Павла Богацького

У статті розглядаються етапи формування світогляду українського еміграційного письменника, шевченкознавця, політичного діяча Павла Олександровича Богацького. Йдеться про його ближче оточення, яке вплинуло на формування національної свідомості письменника.

Ключові слова: Павло Богацький, світогляд, концепція, хатяни, шевченкознавець, наукова діяльність.

Yaroslav Nahorny. Biographical Factors of Formation of Pavlo Bohats'kyi's World Outlook

The article examines the stages of the formation of world outlook of Ukrainian emigrant writer, T. Shevchenko expert, politician Pavlo Bohats'kyi. It is about his close environment that influenced the formation of national consciousness of the writer.

Keywords: Pavlo Bohats'kyi, world outlook, concept, hatiany, T. Shevchenko's expert, scientific activity.

Творчий і науковий спадок Павла Олександровича Богацького (1883 – 1962) – редактора журналу «Українська хата» (1909 – 1914), учасника Зимового походу, почесного доктора Українського соціологічного інституту (Прага), дійсного члена історично-філологічного товариства в Празі, Наукового товариства ім.Т.Г.Шевченка у Львові – досі майже нічого не знаємо, маємо всього-навсього кілька публікацій енциклопедичного характеру (Віра Просалова, В.Мацько, Л.Богацький) і журнального матеріалу Ф.Погребенника («Дзвін». – 1990. – №1), але вони жодним чином не торкаються заявленої проблеми. Відтак ствердно можна сказати, що у сучасній філологічній науці творчість П.Богацького-літературознавця, критика, прозаїка і драматурга - обійдена увагою дослідників.